

יומא לו

שבועות תשפ"א

משה שווערד

אנא השם --- אנא בשם

1. ספר איזהו מקומן

וסומך שתי ידיו עליו ומתודה - המקדש
דוד (מל. 3.) חקר בדין סמיכה זה,
האם הוא פרט מחלקי הוידוי, או שהיא מדין
סמיכה בשאר קרבנות, ומסיק דהא והא אית
ביה, עי"ש.

2. הרא"ש על יומא פרק שמיני - סימן יט

ורב האי אמר לא בלשון הזה היה אומר כ"ג אנא השם אלא שם בן שנים וארבעים אותיות ועדיין מצוי בישיבה בקבלה וידוע לחכמים. ואין נראה לי דברי רב האי בזה דכיון דילפינן בגזרה שוה מעגלה ערופה הזכרת השם של ארבע אותיות אין לשנות אלא כמו שנכתב בפסוק הוא מזכירו אלא שמזכירו ככתבו והוא נקרא שם המפורש. והוא מקור לכל השמות כי כולן נאצלין ממנו ועליו נאמר (סנהדרין ז.) ההוגה את השם באותיותיו נעקר מן העולם דאין להזכירו בגבולין. נמצא בתשובת הגאונים מנהג של ישיבה. בשחרית שבעה פעמים ויעבור. במוסף שבעה במנחה ששה בנעילה שלשה:

• ספר איזהו מקומן

רהנה לקמן לט: כתבו תו"י (ד"ס עטר) דהא דתקנו ד' פעמים היה מזכיר כהן גדול את השם ביוהכ"פ, היינו שם המפורש דאילו שם של ד' אותיות היה מזכיר כמה פעמים בתפילתו, ומבואר דס"ל כר"ה גאון, אולם בתוס' הרא"ש שם מחלק ד' פעמים ביוהכ"פ היה מזכירו ככתבתו ואילו בתפילה היה מזכיר באל"ף דל"ת, ואזיל לשיטתו כמש"כ בשם הרא"ש. וכן הרמב"ם בפיהמ"ש כתב דכל מקום שהוזכר בזו המסכת 'שם' ר"ל שם המפורש של יו"ד ה"א. וע"ע קושית תוס' רי"ד לקמן דף ע., ולשיטת ר"ה גאון מיושב קושיותיו.

3. ספר איזהו מקומן

מבואר שהיה יוצא מפיו מאליו, וכדברי הפסוק "בכל המקום אשר אזכיר את שמי" ולא כתיב "תזכיר את שמי", ועי' בדברינו לעיל כ: בגמ' ד"ה וכבר אמר.

רהנה לשון המשנה להלן סו. דשם המרודש היה "יוצא מפי כהן גדול", ובכתבי הא יז"ל

4. תוספות יומא דף לה/ב

אנא השם - בירושלמי יש דבראשונה אמר אנא השם ובשניה אלא בשם כפר נא וכו':

5. הרא"ש על יומא פרק שמיני - סימן יט

ובירושלמי (פ"ג ה"ז) גרסינן אמר רבי חגי בראשונה היה אומר אנה השם ובשניה אנה בשם. וכתב רבינו חננאל ז"ל לא משגיחין לרבי חגי לגבי מתניתין. ובסדר רבינו הבללי יסד שניהם אנה השם ובסדר אתה כוננת בראשונה אנה השם ובשניה אנה בשם. וכתב ראב"ה כיון שפירש רבי חגי בירושלמי דבראשונה אנה השם ובשניה אנה בשם הכי עבדינן דאמוראי בקיאים בגירסא טפי מינן. וסבור אני דאנה השם היה אומר ובשניה אנה בשם אלא שהמשנה נישנית בלשון העולם.

6. ספר איזהו מקומן

אנא השם כפר נא לעונות וכו' - כתבו תר"י ותוס' הרא"ש (לקמן לו.) ד'אנא השם' הראשון הוא וידוי, והשני הוא תפילה, ע"ש. אכן יעוי' בתוי"ט (פ"ו מ"ג) שביאר דהראשון הוא שקורא להשי"ת בשמו כדי להתודות לפניו, והשני הוא הוידוי שמבקש הכפרה, וביאר בזה הא דאיתא במשניות ובטור שינוי הלשון שבראשון היה אומר 'השם' ובשני 'בשם', ע"ש. נוע"ע בזה בדברינו על מתני'

7. על התשובה-גריד"ס | עמ' 129-130

הביטוי "בשם" בא כמדומה למסור כי מדובר כאן בשבועה. הב' של בשם מזכירה לנו את "לא תשבעו בשמי לשקר" או, הנשבע בשם הקדוש ברוך הוא. "אנא בשם" תהיה איפה הכוונה, "אנא", הריני מבטיח ונשבע "בשם". "אנא" קבל תשובתי, כי אני מבטיח ונשבע על הקבלה להבא (החסרה בנוסח וידוי של כהן גדול) "בשם" כי לא אשוב ואחזור לחטא לעולם. ומשום כך אני מבקשך: "כפר נא לחטאים לעוונות ולפשעים" וכו'. כאן לפנינו במילים אלה כל שיטת הרמב"ם בוידוי...

הלכה בידוע לדעת כל הראשונים, שאם אדם מבטיח לקיים משהו ומזכיר שם ה' באמירתו זו, הרי זה לשון שבועה. עצם הזכרת שם ה' הופכת את ההבטחה לשבועה. כך אנו אומרים למשל "יהי רצון מלפניך ה' שלא אחטא עוד" (בתפילת "אלוקי עד שלא נוצרתי" בצלותא דרב המנוא), מה הכוונה בתפילה זו? הרי היא מתנגשת לכאורה עם עקרון הבחירה החופשית? אלא כך פירושה: "יהי רצון מלפניך", שתאמין לי, "ה'" - שאני מקבל עלי בהעדאת עדים, יותר נכון, אתה תהיה נא העד שלי - "שלא אחטא עוד."

כל קבלה על להבא בתשובה יש בה להלכה לא סתם הבעת 'רצון טוב', אלא הבטחה בשבועה וזאת היא כוונת הרמב"ם באמרו "ויעיד עליו יודע תעלומות כי לא ישוב לזה החטא לעולם". כל שבועה שיש בה שם ה', פירושה שמעמידין בה את ה' כעד. מומנט זה נמצא בכל הוידוים החל מוידוי כהן גדול ("אנא בשם") ועד לכל הוידוים שלנו בסדר התפילות.

8. שערים מצויינים בהלכה

משנה וכך היה אומר אנה השם כו'. כתבו התוס', דאיתא בירושלמי דבראשונה אמר אנה השם, ובשניה אמר אנה בשם כפר נא כו', ופ"י בפני משה "אנא בשם" פ"י בכח שמך המיוחד... כפר נא לחטאים כו'. נוע"ע ביאור הענין בתוס' יו"ט לקמן (פ"ו מ"ב) בשם הרא"ש והב"י, והיינו כשהתחיל להתודות ואמר השם המפורש, אמר שם המפורש בה"א, וכשאמר אנה בה' כפר נא התחיל השם כבי"ת, כלומר בשם הזה שהוא המקור לכל השמות הקדושים, כפר נא לחטאים כו'.

9. נפש הרב (ע' כ"ה-כ"ו)

והנני מעתיק בזה חלק קטן מאחת מהדרשות שדרש רבנו, ז"ל, בעשי"ת, באחת מהשנים האחרונות: כתוב בפ' אחרי מות, לפני ד' תטהרו. כשהבגד מתלכלך, צריכים לנקותו עי"ז שמשפשים אותו במים ובנתר, להעביר את הכתמים. וכמו כן כשהאדם חוטא, ונשמתו מתלכלכת, צריכים לנקותה להנשמה ע"י כן שהשכינה באה ומשפשת אותה. וזהו ענין אמירת ד' הוא הא' בסוף יוה"כ, שהוא סימן לסילוק השכינה למעלה דרך ז' הרקיעים, כי ביוה"כ - לפני ד' תטהרו, שהטהרה באה ע"י כן שיש עמנו השראת השכינה מיוחדת, וכשנשמת האדם נפגשת בהשכינה, ומשתפשת בה, ביה היא מיטהרת. והתוס' ביומא (ל"ה) הביאו מהירושלמי שבוידויו של הכה"ג הי' אומר בבב"ל, **אנא בשם כפר נא לעונות ולפשעים. ונראה לבאר בכוונת הלשון בזה** [וכבר נדפסו הדברים בס' דברי השקפה (עמ' קפ"ז-קפ"ח)] **דע"י השם המפורש הוא שבאה הכפרה, שזהו ייחודו של יום זה, שיש השראת השכינה מיוחדת הבאה בכדי לטהר, וכנ"ל, ואין להתזון להפסיק בשהיה' בין אמירת אנא בשם לבין אמירת כפר נא לעונות ולחטאים** [כמו ששוהה באומרו בתחילה אנא השם וממתין קצת - וחוזר ואומר, חטאתי עויתי פשעתי לפניך]. אלא מן הנכון להתזון לומר - אנא, ולהמתין קצת, ולחזור ולומר - בשם כפר נא לעונות ולחטאים וכנ"ל, **דכך היא כוונת לשון זו, שע"י כח השם המפורש - והיינו עי"ז שמשפשת נשמת האדם עם השכינה - תינקה מלכלוכה שבאה לה מן החטא.** ומה"ט נהגו החסידים לקרוא ליוה"כ היום הקדוש, וליזהר שלא לקרותו בשמו - יום הכיפורים, שנהגו בו כבוד דוגמת הכבוד שנוהגים בשם המפורש - שלא לבטאה, כי יסוד וגדר ענין כפרת היום הוא ע"י כן - שהשכינה יורדת למטה אצלנו, ואנחנו נפגשים בה, וזהו תוכן ענינו של יוה"כ, ונמצא שביטוי השם "יוה"כ" הוא כעין הזכרת השם המפורש. [והשוה מש"כ בזה בס' בני יששכר]. ונראה [עיי"ש בס' דברי השקפה (עמ' ק"פ-קפ"א)] דזהו יסוד המנהג לצרף ב"ד לשם התרת נדרים (באמירת כל נדרי) סמוך לתחילת כניסת קדוה"י, כי כידוע אלקים נצב בעדת קל, וכשמושיבים ב"ד על איזה ענין, תמיד יורדת השכינה להצטרף עמהם ולסייעם, וממילא נראה דזוהי כוונת מנהג זה - להושיב ב"ד בעיוה"כ בכדי להוריד את השכינה בהקדמה - קצת קודם תחילת כניסת קדושת היום ממש, ושתהי' השכינה עמנו משך כל היום עד התקיעה שלאחר סוף היום, אשר היא הסימן לסילוק השכינה, ואמירת ד' הוא הא' ז' פעמים

10. ריטב"א על יומא דף לה/ב

אנא ה' חטאתי כו' אנא ה' כפר נא והא דמהדר את השם תרי זימני. פל' בתוס' משום ד' פעמים יש לו לכ"ג להזכיר את השם ביוה"כ חד כשעולה הגור' לה' בידו שאומר לה' חטאת כדלקמן ובג' וידויין שמתודה מזכירו ג' פעמים בכל א' וא' הני תרי ואידך לפני ה' תטהרו. והן עונין בשכמל"ו. אמרו במדרש כי בכל השנה אין לומר בשכמל"ו בקול גדול אבל ביה"כ יש לאומרו בקול גדול כדרך שהאופנים וחיות הקדש עונין אותו ברעש גדול בכל ימות השנה:

11. ספר איזהו מקומן

ברם הרמב"ם (סופ"צ מיוה"כ"פ) נקט שהיו משתחיים בכל פעם ששמעו השם בכל ג' הוידוין, וכתב תפא"י הנ"ל דלדבריו צ"ל דהתנא נקט לפרש כן עד לסוף הוידוים. וכן נקט גם התו"ט שם. [וכהגהות הגר"א להלן סו. מחק כל הקטע הזה במשנה שם והשוה אותה לשאר המשניות.] ובמלאכת שלמה הביא איפכא דאדרכה יש לגרוס במשניות כאן כדלקמן, ושכן הוא גירסת הרמב"ם.	ב] הנה במשנה כאן, וכן לקמן מא: גבי וידוי שני, לא הוזכר כלל שהיו העם כורעים ומשתחיים ונופלים על פניהם, וכן לא מוזכר 'והכתנים והעם' ככל הנוסח המוזכר במשנה לקמן סו. לענין שעיר המשתלח. [וכתב התפא"י (פ"ו אות י"ט) דנראה לפי"ד דלא היו משתחיים בכל פעם ששמעו השם, רק כשהתודה כשעיר המשתלח עבור כל העם.]
--	--

12. רשימות [534#] לריטב"א [קוק] על יומא דף לו/א

דכיון שאין המזבח נראה שם אינו חשוב ירך המזבח, אולם בפירוש מן החליפות ולפנים פסול, כתב רש"י פי' אחר, דרבנו מפרש דקאי על תוך בית החליפות, ודבריו צ"ע דמהיכי תיתי שיהא אפשר לשחוט בתוך בית החליפות, דאף ר' אליעזר ב"ר שמעון לא אמר אלא בין האולם ולמזבח דאפשר לשחוט, אבל בתוך האולם א"א לשחוט, ועוד דאם באולם א"א לשחוט אפי' מול הפתח שרואה משם את המזבח כ"ש שבבית החליפות א"א לשחוט. ורש"י פי' דקאי על העזרה שאחורי בית החליפות לצד דרום ולצד מערב. ועי' בפ"י רבנו אליקים שפי' בית החליפות ולפנים ממנו בהיכל, וצ"ע, ועי' תוס' רי"ד.

13. ריטב"א על יומא דף לו/א

כדי שלא ירביץ גללים. פי' שהיה צריך להעמידו בין למזבח ואם היה עומד פניו למזרח וזנבו למערב היה מטיל גללים לפני מזבח אבל עכשיו שראשו לדרום וזנבו לצפון היה מעמיד ירכותיו חוץ מבין האולם למזבח. ובמדרש אמרו מעולם לא הרביץ גללים אלא שאין לנו לסמוך על הנס:

14. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף לו עמוד א

ולכאורה קשה דאם היה נס זה במקדש אמאי לא תני האי ניסא בעשרה ניסים שהיו במקדש לעיל [כ"א ע"א] וזה לא היה נס לפני ולפנים, אא"כ נאמר דהמשנה באבות נחלקת אהיא דמבואר במדרש.

15. ספר איזהו מקומן

ת"ר כיצד סומך הזבח עומד בצפון ופניו למערב - פירש"י ואתוריו למזרח, ולפי"ז לא הוי צורת העמדת הזבח כל השנה כהעמדת פר יוהכ"פ, והטעם: דביום הכפורים צריך להעמידו בין האולם למזבח כדלעיל, ולכך חייב להעמיד אתוריו לצפון שלא ירביץ גללים לצד המזבח, וממילא עוקם ראשו למערב, אבל כל השנה שפיר מעמידו בכל מקום בצפון פניו למערב ואחוריו למזרח.

16. ספר איזהו מקומן

ומתודה על חטאת וכו' ועל אשם וכו' ועל עולה וכו' - כתב המאירי דעל שלמים אינו מתודה אלא אומר דברי שבת והודאה, וכ"כ הרמב"ם (מעשה"ק ג. טו.) וז"ל "ויראה לי שאינו מתודה על השלמים אבל אומר דברי שבת". וביאר הרדב"ז שהוצרך לומר כן לפי דס"ד שיתודה על דרך שאמר איוב "אולי חטאו בני" קמ"ל דא"צ להתודות, מיהו אין איסור להתודות על הספק אלא שאין צריך.

והנה מדברי הרמב"ם ומאירי מבואר דשלמים אין בהם משום כפרה. אולם לשון התוס' בערכין כא: (ד"ה מא"י) "אבל עולה ושלמים דלא לכפרה אתי כולי האי", ודקדק הדבר אברהם (מ"ח טו. ג.) דמשמע שגם שלמים יש בהם משום כפרה פורתא, וציין למהרי"ט אלגזי (פ"ק דנכורות, אות ז, ד"ה והנה גרסין בערכין) שנקט דהא דמשמע מתוס' דכפרה פורתא איכא הוא משום העולה, אבל בשלמים אין כפרה כלל, וכהרמב"ם ומאירי.

17. משך חכמה ויקרא פרשת שמיני פרק ט

ועשה את קרבן העם וכפר בעדם. קרבן העם - שעיר עזים ועגל וכבש בני שנה, רש"י. לא פרט שור ואיל, משום דבשלמים לא מצאנו כפרה, רק חטאת (ויקרא ד, עא ו - לה) ועולה דכתיב בויקרא (א, ד) "ונרצה לו לכפר עליו", וכמו דאמרו ביומא דף לו, א דמתודה עליו. אבל בשלמים כתב ר"מ פ"ג שאינו מתודה, וזה "וכפר בעדם".

18. העמק דבר על שמות פרק יח פסוק יב

ומתחלה יש לדעת דעולה ושלמים אע"ג שבאין נדבה מכ"מ הם מרצין. כדתנן בערכין דכ"א חייבי עולות ושלמים כו' אע"ג שאין מתכפר כו' ובמס' ר"ה ד"ה ב' מבואר דכל הקדשים בני הרצאה נינהו זולת בכור. והכי מתפרש ג"כ פשטא דגמ' קדושין ד"נ וב"ב דמ"ח כי היכי דתהוי ליה כפרה היינו הרצאה וקרי להרצאה בלשון כפרה כלשון התוס' בר"ה ד"ה סע"ב. אמנם על מה הם מרצין. ביאר הושע הנביא ו' כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת א-להים מעולות. מבואר דתכלית עולה להשיג דעת א-להים לפי כחו. ומש"ה בא לכפר על עשה שבין אדם לשמים שגורם הסתרת פני ה' ממנו. ומשום זה נמנע ממנו דעת א-להים ויבואר עוד ריש ס' ויקרא. ושלמים בא לרצות על העדר מדת השלום בינו ובין הבריות שבא על חטא במדת החסד. והיינו דאי' בברכות ד"ה צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור. ונתבאר ריש פ' נח פירושו שלא נגמר כח צדקתו להתגבר על הטבע שלו ולהיות טוב לאנשים. וע"ז מביאין שלמים להשיג מדת השלום. ואמר הנביא דעיקר רצונו ית' אינו הקרבן. אלא תכלית של הקרבן. וזהו אמרו כי חסד חפצתי ולא זבח שהוא שלמים. ודעת א-להים מעולות. ומבקשין מהקב"ה בשעת הקרבה את מבוקשו כמו שאנו עושין בשעת שמ"ע ותפלה קבועה דקאי במקום קרבן:

19. ספר איזהו מקומן

ר"ע אומר אין עולה באה אלא על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה (א) מבואר כאן דעולה מכפרת על עון עשה, וצ"ע דבזבחים ז: איתא דעולה דורון היא. וכן יש לעיין דלקמן פו. אמרינן דעבר על עשה ושכ מוחלין לו מיד - עי' תוס' ב"ב מח. (ד"ס יקרי) והנהגות הב"ח ומהר"ם ומהרש"ל שם, וע"ע בתוס' ר"ה ה. (ד"ס יקרי) בגדר החילוק שבין כפרת חטאות ואשמות לעולות.

20. מהרש"א על יומא דף לו/ב

גמ' עויתי פשעתי חטאתי כו'. נראה דודאי ר"מ נמי ס"ל עון הוא מזיד ופשע הוא מרד וחטא הוא שוגג כדמוכחי קראי דמייתי לקמן אלא דטעמו שיתודה מקודם על הזדונות שהם שכיחים בעושה לתיאבון ואח"כ על המרדים שהם להכעיס ואינו שכיח ומצוי כ"כ ואח"כ על החטאים שאינן מצוים וידועים כלל אלא דלא חש ר"מ להא דמקשי ליה חכמים ומאחר שהתודה על הזדונות כו' חוזר ומתודה על השגגות כו' דאפשר אם לא יתודה גם על השגגות הם יכריעו לחובה והזדונות ומרדות לא ימחלו לו וק"ל:

21. שפת אמת מסכת יומא דף לו עמוד ב

שם בגמ' ומאחר שהתודה על הזדונות כו' הגם דהי' אפ"ל דדרך האדם כן הוא לבקש מקודם להסיר מעליו החמורות מ"מ שיטת הגמ' הוא כדאי' במדרש משל הכותים החוזרין על הפתחים דמתחלה מבקשין בצל ואח"כ פת לחם ע"ש [דמה"ט דהמע"ה ביקש ג"כ תחילה שגיאות מי יבין ואח"כ ונקתי מפשע רב כמ"ש רש"י בתהלים שם], וי"ל עוד הכוונה דידוע דע"י שוגג באין אח"כ למזיד ואח"כ לפשע ח"ו וא"כ יש להתודות כדרך סדר עשיות העבירות שמקודם חטא ואח"כ העון לכן יש להתודות מקודם על חטא ואח"כ על עון, והא דלא מפרש הגמ' טעמא דר"מ אפ"ל דלא חש לשנויי משום דבאמת יש סברא להיפוך ג"כ דאיך יתודה על השוגג כיון שיש לו עונות זדונים דחמורין טפי, וגם י"ל דמקודם צריך לבקש למחול לו על הזדונות שלא יהי' לפניו יתברך כרשע גמור ואח"כ מבקש להתנקות גם משגגות:

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף לו עמוד ב

ת"ר כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי וכו' דברי ר"מ. ומבואר בגמ' דעוונות אלו המזידין והפשעים אלו המרדים שזה גרע ממזידיים סתם כיון דהוה להכעיס והחטאים אלו השגגות. ויש כאן תימה לדעת ר"מ דאי קחשיב הכבד תחילה דהיינו מזידיים למה לא נקט פשעים קודם עוונות דהוה חמור יותר דהוה מרדים, ואי נקט הקל תחילה הוה ליה למינקט חטאים שהם שגגות תחילה...

23. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף לו עמוד ב

וחכ"א עוונות אלו הזדונות וכו' ומאחר שהתודה על הזדונות וכו' חוזר ומתודה על השגגות. ופירש"י בתמיהה אם על הזדונות ימחלו לו אין צריך לבקש שוב על השגגות. והדברים תמוהים דוכי משוא פנים יש בדבר, וודאי על כל חטא בעיני דרכי התשובה ומה שייך הוא משום שכבר חזר על הזדונות כבר נמחלו ממילא השגגות. ועצם סברת הגמ' תמוהה היא ומאי פשיטא כ"כ לחכמים.

והיה נראה לכאר דברי הגמרא ע"פ המבואר בשבועות [יב ב] בהא דשעיר המשתלח מכפר על שאר עבירות בתורה הקלות והחמורות וכו' ומקשה הגמ' האי עשה ה"ד אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה ואי דעבד תשובה כל יומא נמי. ונראה דכוונת הגמ' כשהקשתה אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה אין כוונתה דיש כאן זבח רשעים, דהרי הקרבן הוא קרבן ציבור וודאי יש בין הציבור אלו שעשו תשו' אלא הכוונה דבשבילו שלא עשה תשובה ודאי אין הקרבן מועיל כלום דלדידיה הוה זבח רשעים.

ועד"ז נראה לכאר ה"נ, והוא דכשבא לחזור בתשו' על עבירות שבמזיד שבידו ועדיין לא שב על עברות שבשוגג יש כאן בעצם תשובתו על עבירות שבמזיד גדר של זבח רשעים תועבה, דהרי עוונות קלים שבידו שיותר קל ויותר קרוב הוא לתשובה בזה עדיין השאיר בידו ובמקום לשוב על אלה שיותר קרוב הוא לתשובה בזה הזניחם ומיד קאזיל לעוונות הגדולים, א"כ ודאי חסר כאן נמי בתשובתו על העוונות והוה התשובה ע"ז כזבח רשעים, כיון דעבירות שהיה יכול לשוב עליהם בקל עדיין בידו, וזה עיקר כוונת הגמ' ומאחר שהתודה על הזדונות וכו' חוזר ומתודה על השגגות והיינו שזה מסבא הוה לו לחזור עליהם קודם ועכשיו שלא חזר גם חזרתו על הזדונות חסר בהם, ודו"ק [א. ה. עיין הגהות עיני שמואל].

24. ספר איזהו מקומן

אלא כך היה מתודה חטאתי ועויתי
ופשעתי לפניך - האבי עזרי (יש הל'
משונה) חקר אם אדם חטא בשוגג כלבד, האם
גם חייב להתודות בנוסח זה "חטאתי עויתי
פשעתי", או דהיינו כששב על כלל העבירות
ככהן גדול המתודה ביוהכ"פ, אבל בעושה
תשובה על חטא מסוים, כגון שוגג, יאמר רק
"חטאתי".
ודייק מלשון הרמב"ם דדוקא בכל נוסח זה
הוי וידוי דברים, והטעם דאף אם הוא שוגג
שמה יש בחטא זה שמץ של מזיד ומרד, וכך
להיפך אם עשה עבירה במזיד אולי יש בו דין
שגגה ע"י הוראת היתר.
אולם הביא האבי עזרי שהמנחת חינוך (טקד.
ה) נקט בפשיטות שא"צ להתודות בכל
הנוסח על שוגג, והוכיח מלשון הברייתא
לעיל ע"א "ומתודה על חטאת עון חטאת"
וכו', אלא שמהרמב"ם אין משמע כן.

25. על התשובה-גריד"ס [עמ' 64]

יש עוד לדייק בלשון הרמב"ם: "כיצד מתודין? אומר, אנה ה', חטאתי עויתי, פשעתי לפניך ועשיתי כן וכך". נוסח זה הולם את וידויו של כהר גדול המתודה על כלל-ישראל ומכוון כנגד הזדונות, השגות והפשעים. אבל יחיד הבא להתוודות על חטא, או חטאים מסויימים, ומפרט ואומר "ועשיתי כן וכך" — מה מקום שיאמר עוד בהכללה "חטאתי, עויתי, פשעתי"? ואולם, יש כאן עניין העקרון של "מגלגלין שבועה", כאשר אדם מתחייב בשבועה אחת מגלגלין עליו באותו מעמד שבועות אחרות. אף כאן כשהוא בא להתוודות על חטאים מסויימים, הוא מוסיף ואומר: "חטאתי, עויתי, פשעתי", שלוש אלה שלוש צורות שונות של חטאה וכשבא אדם להתוודות הוא חייב לפרט כולן. שכן כלום יודע אדם מתי הוא שונג ומתי הוא מזיד? כאשר מגיע אדם לידו הוא אומר: [אני, רבוש"ע, איני יודע מה זה חטא ומהו פשע ומהו עון. אני יודע כי התרחקתי ממך... איך הגעתי למה שהגעתי לא אדע. יש שחשבתי שאני עושה מה שאני עושה בשונג — אבל באמת הייתי מזיד-שבמזיד...]. הנה למשל, בא אלי יהודי שרוצה לשלוח בתו למכללה מיוחסת לבני עשירים. היא תגור שם בפנימיה של המכללה. אני מזהיר אותו כי הוא מסתכן. אבל, הוא "בטוח" כי בתו לא תכשל. קשה לו לוותר על "היחוס" של אותה מכללה שלא הכל זוכים להתקבל אליה. כעבור שנה הוא בא אלי בבכייה שבתו עומדת להנשא לגוי שפגשה באותה מכללה. האם היה במעשהו הראשון משום "שונג" או "מזיד"? אילו ידע שכן יעלה בסופה, הוא נשבע בודאי שהיה עושה הכל למנוע את בתו מלהכנס לאותה מכללה. הוא עשה מה שעשה בשונג, אבל, האם באמת שונג היה?...

זוהי דוגמה אחת מני רבות, כאשר אנו מכריעים הכרעות גורליות שעה שאנו עומדים בפני דילמה בחיים. האם אנו יודעים מתי אנו שונגים ומתי אנו מזידים? אנו, רבוש"ע, אין אנו יודעים. רק אתה ידעת ולפיכך אנו אומרים גם חטאתי, גם עויתי וגם פשעתי — אתה תקבע לאיזה מאלו שייך המעשה אותו עשיתי. כאותו יהודי פשוט בסיפור החסידי הידוע, שקרא לפני הקב"ה את אותיות הא"ב ואמר: אתה רבוש"ע קח את האותיות וצרף מהן תפילות טובות...

26. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף לו/ב

שם אלא מהו שאמר משה נושא עון ופשע וחטאה. י"ל מה יתמצו חכמים לקרא קמא דר' מאיר שהוא פסוק והתוודו. ונראה לי דלא חיישי להאי קרא מפני שהוא צווי שמצוהו להתוודות על חטאתם ולכן נקיט החמור תחלה ואחר כך הקל בדרך לא זו אף זו. אי נמי על פי הקדמה הנוכרת לעיל דהשונג נולד מן המזיד ואם כן הכי קאמר והתוודה את כל עונות בית ישראל ואת פשעיהם אשר הם גרמו להביאם לידי חטאתם:

27. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף לו עמוד ב

פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים. ולכאורה קשה מאי פשיטותא כ"כ הא סתם משנה דהכא כר"מ היא. דעונות קודם חטאים, ועוד קשה דבאמת למה פסק להלכה כרבנן הא איכא סתם משנה דהוה כר"מ.

28. גבורת ארי על יומא דף לו/ב

פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים, ק"ל מאי פשיטותא היא זו הא סתם לן תנא במתניתין כר"מ והשתא טובא קמ"ל דאין הלכה כסתם משנה זו, והכי נמי ק"ל הא דאמר ליה רבה דנחית קמיה שבקת רבנן ועבדת כר"מ בתמיה ומאי תמה עליו הא בכל מקום קי"ל הלכה כסתם משנה אפילו ביחיד נגד רבים:

29. ריטב"א על יומא דף לו/א

מהו דתימא מסתבר טעמא דר"מ דמסייע ליה קראי פי' קראי וכדאמרי' בסמוך אנה כר"מ סבירא לי כדכתיב בספר אורייתא דמשה. וכן פרש"י ז"ל דמסייע לי' קרא דכתיב ביה"כ עצמו בוידוי השעיר והא עדיף מכולהו קראי ויש שפוסקים הלכה כר"מ דסתם מתני' כוותיה וכהווא דנחית קמיה דרבה דהא רבה שתיק ליה ולא אהדריה. אבל הגאונים פסקו כרבנן כדפסק רב בהדיא ולא אשכחן אמורא דפליג עליה ורבא נמי הכי סבירא ליה ואתמה על ההוא דהוה נחית קמיה ואמר ליה שבקת רבנן ועבדת כר"מ וכן עיקר. וכן המנהג בכל הארצות

האלו. אבל יש מקומות בספרד ואשכנז שנוהגין כדברי ר"מ. ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל הכריע כדברי הגאונים ז"ל ותו לא מידי:

30. הרא"ש על יומא פרק שמיני - סימן יט

... (לעיל דף לו ע"ב) תנו רבנן כיצד מתודה יומר עויתי פשעתי חטאתי. ... אמר רבה בר שילא אמר רב הלכה כדברי חכמים. ההוא דנחת קמיה דרבא ועבד כרבי מאיר אמר ליה שבקת רבנן ועבדת כרבי מאיר. אמר ליה כרבי מאיר סבירא לי כדכתיב. בספר אורייתא. והרב אלפסי פסק כרבנן וכן בעל ההלכות ורב פלטויא ורבינו חננאל ז"ל ובתורת כהנים נמי תניא כרבנן. ורב סעדיה פסק כרבא. וכן פסק הרי"ף גיאות ז"ל ובעל העיטור. **והביאו ראיה מדשתק ליה רבא לההוא דנחת קמיה שמע מינה קבלה והלכה כרבא דהוא בתראה ונהיגי עמא כרבנן:**

31. מהר"ף חיות מסכת יומא דף לו עמוד ב

גמרא שבקת רבנן ועבדית כר"מ. נ"ב כן הוא גם בש"ע הל' יו"כ סימן תרכ"א ס"ה דגם החזן שמסדר התפלה צריך לומר הקל תחלה אחר שבזמן הגמרא הוכיח רבה להשליח צבור שלא עשה כדין בזה במה פסידר סדר עבודת היום כר"מ:

32. שערים מצויינים בהלכה---בענין נוסח אתה כוננת

פרים שפתינו". ובחי הריטב"א לקמן (נו:)
כתב, דהבעל העיטור הוכיח מכאן, דאותו
ש"ץ דהכא היה אומר כלשון המשנה כגון
"אתה כוננת" שתיברו יוסי בן יוסי, ולא
בלשון סתום. ומבואר שדעתו שיש לומר
הנוסח "אתה כוננת". ועי' מה שכתבנו שם
(ד"ה ההוא דנחית) שגם רש"י התפלל בנוסח
זה, ועי' בשו"ת נוכ"י (מהד"ת או"ח סי' קיג,
בהגה' לבן המחבר). ועי' בב"י (או"ח סי'
תרכא) שהגיה הרבה הגהות בנוסח "אתה
כוננת". וגם נוהגים ליפול על פניהם. ועי'
מה שכתבנו במס' תענית (יד: ד"ה אין אדם
חשוב) ובמס' מגילה (כב: ד"ה רב).

33. קונטרס בענין עבודת יו"כ - גריד"ס

ומנין שבאנא וכו'. יעוין ברמב"ם (פ"א הל' תשובה הל' א') שקבע נוסח
יודי לכל חזור בתשובה וכתב ח"ל: כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי
וכו' עכ"ל. ומשמע שלדעתו אמירת אנא מתחייבת מהלכות יודי בכלל ולא
מפאת הלכות יום הכפורים.

1. רש"י יומא דף לו/ב

ההוא דנחית - שליה צבור, שמסדר בתפלתו של יום הכפורים סדר עבודותיו של כהן גדול על שם ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד):

2. קונטרס בענין עבודת יו"כ - גריד"ס

לו: — ההוא דנחית וכו'. | פירש"י: "שליח ציבור שמסדר בתפלתו של יום הכפורים סדר עבודותיו של כהן גדול על שם ונשלמה פרים שפתינו". משמע מדבריו שסדר העבודה הוא ממש חלק מתפלת הש"ץ, ובכך יש לדקדק שייאמר "בקול" כשאר חזרת הש"ץ. ואמנם בספרי הגאונים — יעויין בסידור ר' עמרם גאון (הוצ' גולדשמידט, עמ' קסט—קסט) ובסידור רס"ג (עמ' רסג) — סדרי העבודה מתוארים כחלק שרשי של התפלה. ולא עוד אלא שהיו בתקופתם מנהגים שונים לגבי התפלה בה יש לומר סדר עבודת היום ואף היו שנהגו לאומרו בכמה תפלות; יעויין בסידור רס"ג (עמ' רסד) וברי"ץ גיאת (עמ' סג—סד) בזה. ולדעת הסוברים, כפי שסוף סוף נתקבל המנהג, שיש לאומרו דוקא במוסף נראה דהיינו לא רק מפני שתפלה זו נאמרת בשעת עבודת כהן גדול, כפי שהסביר ר' עמרם גאון (שם, עמ' קסט), אלא מאותה סיבה שאין אומרים פסוקי קרבנות בשאר התפלות ובמוסף אומרים אותם, וכלשון רב האי (ברי"ץ גיאת שם): "כדרך שאין אומרים סדר קרבנות היום לא בשבתות ולא בימים טובים ולא

במועד ולא בראשי חדשים אלא במוסף". והיינו מפני שקיום מוסף ביסודו הוא "ונשלמה פרים שפתינו" — כלומר, שהתפלה כמוה כקרבן והיא באה במקומו מה שאין כן בשאר התפלות שקיומן היסודי הוא אמירת רחמי ורק תוקנו כנגד קרבנות, כלומר במקום הקרבן, אך לא שתפלת שחרית ומנחה כקרבנות תמיד. וראיה לדבר משיטת התוספות (ברכות כו, ד"ה איבעיא) שאין דין תשלומין במוסף שהרי "לא תיקנו שבע ברכות של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו ובה ודאי עבר זמנו בטל קרבנו אבל שאר תפלות דרחמי נינהו ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו ואין כאן עבר זמנו בתפלה אחרת"; וכן משיטת הרי"ף והרמב"ם (פ"א הל' תפלה הל' י') שאין תפלת נדבה במוסף. ולכן סדר עבודת יו"כ שאף הוא נאמר בתורת ונשלמה פרים שפתינו נקבע דוקא במוסף.

ד. הנה הוידוי הוא מחלקי התשובה המעכבים את כפרת התשובה. ומקורו של וידוי זה הוא ממקרא מפורש בתורה שכתוב בו והתודו בפרשת גזל הגר. אבל יש עוד סוג של וידוי. וסוג זה של וידוי אין לו שום צירוף לתשובה. וגם יש לו מקור בפני עצמו. והמקור הוא מפרשת יום-הכיפורים שנאמר שם על וידוי של כהן גדול וכפר. וילפינן בגמרא דלאו היינו כפרת דמים אלא כפרת דברים דהיינו וידוי. [וחזינן מזה, דוידוי נעשה גורם של כפרה בפני עצמו, גם במקום שאין הוא חלק מעבודה כללית של תשובה. ולא עוד, אלא שסוג וידוי זה אינו נקרא בשמו הכללי דהיינו וידוי, אלא שיש לו שם פרטי דהיינו כפרת-דברים. וגם חידוש גדול בתוכן הדברים יש בו. ודהוידוי מן הסוג הכללי, ענינו הוא לבטא בפה את שאר חלקי-התשובה, אשר מקומם הוא בלב. אבל אותו הוידוי הנקרא כפרת-דברים, אין בו כלום מלבד אישור עובדת החטא. [אבל לקושטא דמילתא הסוג הזה של וידוי הנקרא כפרת דברים, לא על עצמו יצא ללמד, אלא על כלליות ענין הוידוי יצא ללמד. והננו מוכרחים בזה ללכך לעצמנו את צד הכפרה הנמצא בוידוי. מאחר שצד הכפרה הזה, מניע הוא עד כדי כך, שאפילו במקום שהוידוי עומד בפני עצמו שם הכפרה חלה עליו. כפרת-דברים. וכגמרא איתא, שהשם הזה של כפרת דברים, עומד הוא בהקבלה לכפרת דמים. המהלך של הליבון הזה הוא כדלהלן. מדבריהם של חז"ל נודע לנו, כי כשלוף האדם בראשית הוויתו, נרם לו לכה הרע להכנס לתוך חיו ממש, ולהתערב בשרשי נפשו. ולא כך היה מהותו של אדם סמוך ליצירתו. ועל זה אמרו חז"ל כי בא נחש על חוה, והטיל בה זוהמא. ופירשו לנו חכמי האמת, כי המלת-זוהמא זו היא תחלת התערבותו של הרע בטוב. בודאי שעצם כחו של הרע קיים ועומד הוא לפני התערבות הזו. אלא שכח הרע היה סבורר ועומד בפני עצמו מחוץ למציאותו של האדם. ובאותו הציור שציירו לנו הקדמונים, שהיה כח הרע עומד מחוץ, ומשם היה פועל כמשל הכלב המנבט. ונמצא, דכל מה שהרע שהוא בתוך גופו של אדם הולך ונדהה מן הפנים כלפי חוץ, ונתברר הרע מתוך התערבות; כן, לעומת זאת, הולך הוא האדם ומתקרב לאותו הציור של אדם מרם שידע את החטא. הגדרתו של הוידוי הוא גילוי עובדת החטא לאויר החיצון. וכאן הוא צד הכפרה של הוידוי. שכן, הוצאת

החטא מן החטאים שבנפש, אל הגילוי של הפה, נידון הוא כבירור הרע מן התערובות, והעמדתו בפני עצמו על ידי ההפלטה מן הפנים אל החוץ.

ה. ומפורש הוא הענין הזה בסוגיא דגמרא בדברי התנא הסובר, דעבירות שחתודה עליהם ביום כיפור זה, אל יתודה עליהם ביום כיפור הבא. וכך פסק רבינו יונה. ומבאר שהמניעה הזו היא מצד שנראה שחסר לו בטחון בכח-התשובה, שהרי כבר התודה ושב עליהם. אולם בגמרא נמשל הדבר ל"כלב שב על קיאו", כך הוא החוזר על וידויו. אבל משל זה לא נתפרש ברבינו יונה מה הוא דימויו להנמשל. אמנם, הם הם הדברים. הלא ענינו של הוידוי הוא ההפלטה של החטא מן אויר-פנים אל אויר-החוץ. כלומר, הפרדת אותו חלק של הרע מתוך מקום-חיותו. והרי זה דוגמת המאכל שעבר כבר ודרך הנאת גרונו ודרך הנאת מטיי יל אדם, "שכן נהנה", ועכשיו הוא מקיא אותו לחוץ. ומדמדמה דגמרא וידוי על החטא להקאת המאכל, יוצא מפורש שענינו של הוידוי הוא הוצאת חלק מחיותו הפנימית לאויר החוץ. והפעולה שהיא בהיפך מן הוידוי קרויה היא מכסה פשעיו. והכיסוי הלא הוא היפך הגילוי. משום שעיקר צד הכפרה שבוידוי, הוא בפעולת הגילוי. וכמה הוא כחו של הגילוי לשמש צד כפרה? — מפני שהגילוי הוא בירור התערובות, על ידי שמעמיד החטא בפני-עצמו, ובכחינה ידועה היא פעולה הפוכה מהמלת זוהמא לתוך גופה של חוה. וכאילו הוידוי הוא הפלמת הזוהמא מתוך הגוף. והרי הפלמת הזוהמא של הנחש מתוך הגוף, מקרכת את האדם לאותו הציוור של האדם לפני התערובות של רע בטוב. וכאן הוא כחו של הגילוי לשמש צד כפרה. דגילוי כלפי חוץ, כהוצאה אל החוץ הוא נידון.

1. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף מז/א

תנו רבנן גר שבא להתגייר בזמן הזה אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפין ויסורין באין עליהם אם אומר יודע אני ואיני כדאי מקבלין אותו מיד ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני ומודיעין אותו עונשן של מצות אומרים לו הוי יודע שעד שלא באת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת חללת שבת אי אתה ענוש סקילה ועכשיו אכלת חלב ענוש כרת חללת שבת ענוש סקילה וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות כך מודיעין אותו מתן שכרן אומרים לו הוי יודע שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים וישראל בזמן הזה אינם יכולים לקבל

2. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף מז/ב

ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני: מאי טעמא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בן נח נהרג על פחות משה פרוטה ולא ניתן להשבון

3. רש"י יבמות דף מז/ב

לישנא אחרינא מודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה - הואיל והן מקפידים על הממון כ"כ כדאמר דנהרג על פחות משה פרוטה מודיעין אותו עון לקט כו' שמא יחזור בו מלהתגייר ולשון זה עיקר דאי משום טעמא קמא מאי לשון עון לקט שכחה ופאה יודיעוהו שילקטו עניים בשדהו:

4. המאירי על מסכת יבמות דף מז/א

שקודם שימול מודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ויראה הטעם בקלות מפני שעובדי האלילים אין להם בדרכי דתיהם ועבודת אליליהם מצות יתירות וכשישמע מצות יתירות שלבו והקלות שבהם יאמר בלבו כמה דקדוקין הם מדקדקים ללא צורך ויחזור בו ואחר כך מודיעין אותו את החמורות ומודיעין לו שאנו צריכין לבזבז ממונינו במתנות עניים מפני שהגוים ממונם חביב עליהם ביותר וכמו שאמרו בן נח נהרג על פחות משה פרוטה ואינו ניתן להישבון כמו שביארנו בסנהדרין נ"ז א' ושמא יחוס על ממונו ויחזור

5. רמב"ם יד החזקה הלכות מתנות עניים פרק י

(א) חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה ואין כסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה שנאמר בצדקה תכונני ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה:

(ב) לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרכך וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש לחוש ליחסו שאין האכזריות מצויה אלא בעכו"ם שנאמר אכזרי המה ולא ירחמו וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם שנאמר בנים אתם לה' א-להיכם ואם לא ירחם האת על האת מי ירחם עליו ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן הלעכו"ם ששונאים אותו ורודפים אחריהן הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן:

שבעל פה, לכן לא נכתב הטעם בפירוש אלא נמסר בעל פה ונכתב רק ברמז, ביתור וכפל לשון הכתוב.

והיות ראש השנה יום הדין זהו חלק מתורה שבעל פה, וכן ענין שמיני עצרת שאחר הקרבת השבעים פרי החג כנגד עי' האומות מקריבים פר אחד כנגד האומה היחידה (עי' סוכה נה:), והוא כנגד יום טוב של לעתיד לבא שאז לא יתערב זר בשמחתנו (ועי' בדברינו פי' פנחס כט,לה), ועל יום זה נאמר (ראה טז,טו) "והיית אך שמח" שאז יהיה רק שמחה שלימה. ודבר זה נמסר בתורה שבעל פה ולכן לא מצינו הטעם מפורש במקרא.

(כג,כב) ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שורך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אתם אני ה' אלקיכם.

וברש"י הביא דברי התו"כ אמר ר' אבדימי רבי יוסי מה ראה הכתוב ליתנם באמצע הרגלים, פסח ועצרת מכאן ור"ה ויוה"כ מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו, עכ"ל. ונתמה מה ענין מצוות לקט שכחה ופאה אצל בנין בית המקדש, ולמה נכתבו דווקא באמצע פרשת המועדות.

ואפשר לומר שבכאן רמז הכתוב למועד שיהיה באמצע הרגלים, דהיינו תשעה באב של לעתיד לבא, וכמו שמבשר הנביא זכריה (ח,יט) "צום הרביעי וצום החמישי [דהיינו ט' באב] וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים", והיינו שכשם שבית ראשון ושני נחרבו בטי' באב כשיבא בן דוד ויגאלנו במהרה יבנה המקדש

השלישי בטי' לחדש מנחם אב, ותהיה לששון ולשמחה וליום טוב.

והבית השלישי יבנה ע"י משיח בן דוד. והנה מגילת רות מלמדת אותנו שבזכות קיום מצות לקט ושכחה ע"י בועז נזדווגה לו רות, ומצאצאיה נולד דוד בן ישי, ומשיח בן דוד יבנה בית המקדש אשר שם מקריבין כל הקרבנות. נמצא שכל הענין התחיל בקיום מה שנאמר "ובקצרכם את קציר ארצכם וגוי ולקט קצירך לא תלקט", ואמרה התורה פסוק זה דווקא בין שבועות לראש השנה לרמז שלעתיד לבא יכנס יום טוב הכי גדול בין עצרת לראש השנה. ועפ"י אמרו רז"ל "ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנות בתוכו".

ולאור זה אפשר להבין דברי המשנה שילהי תענית (פ"ד מ"ח) אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיוה"כ שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין וכי יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה וכי עיי"ש, אשר כל הלומד יתמה שבשלמא ביוה"כ כשהיו ישראל בבחינת מלאכים ונקיים מחטא שפיר דמי שאמרו בנות ישראל "בחור שא עיניך", אבל בט"ו באב אמאי לא חששו להרהורי עבירה? ולהנ"ל א"ש שענין ט"ו באב הוא יום טוב על שם העתיד לבא שיהיה יום זה - שהוא יום השביעי של חנוכת המקדש השלישי שנבנה בטי' באב - גמר חנוכת המזבח כשתכלה זוהמת הנחש ויתבטל יצר הרע. ושמחת יום זה מעין שמחה של בנין השלישי, ואין שטן ואין פגע רע.

ולפי"ז תתפרש סוף המשנה דהתם וז"ל: וכן הוא אומר (שה"ש ג,יא) "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו

ביום חתנתו וביום שמחת לבו", "ביום חתונתו" זה מתן תורה "וביום שמחת לבו" זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, ע"כ, ש"ביום חתונתו" הכוונה על יום הכיפורים, יום מתן לוחות שניות (עיי"ש ברש"י), ו"יום שמחת לבו" קאי על ט"ו באב כי הוא יום גמר חנוכת המזבח דמקדש שלישי. ועל זה מרמות המשנה באמרה "בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו", ודו"ק.